

INNOVATION, ENTREPRENEURSHIP, REGIONS AND ECONOMIC DEVELOPMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCES AND HUNGARIAN CHALLENGES

(Szerk.: Attila Varga–László Szerb)
(University of Pécs, Pécs, 2002, 295 o.)

GROSZ ANDRÁS

Az elmúlt évtized során, Magyarországon is sikeresen kiépült és stabilizálódott a modern piacgazdaság működéséhez elengedhetetlen gazdasági és politikai intézmény- és szabályozási rendszer. Az elkövetkező években, évtizedekben már nem az átmenet, hanem sokkal inkább a modernizáció és a fenntartható növekedés feltételeinek megteremtése kerül a gazdasági kérdések középpontjába. Nemcsak a szűkebb szakma, de – a gazdaság-, vállalkozás- és területfejlesztés területén tevékenykedő szereplők munkájának köszönhetően – a szélesebb közvélemény is egyre jobban kezd megismerkedni olyan kifejezésekkel, fogalmakkal és azok tartalmával, mint az innováció, a kutatás-fejlesztés, a technológia-vezérelt vagy a tudás-alapú gazdaság, az egyetemi tudástranszfer, a spin-off vállalkozások, a regionális innovációs rendszerek, az innovációs miliő, a regionális és iparági klaszterek, a kockázati tőke, az üzleti angyalok stb.

Innováció, vállalkozás, régiók és gazdasági fejlődés: Nemzetközi tapasztalatok és magyar kihívások címmel jelentette meg legfrissebb angol nyelvű kiadványát a Pécsi Tudományegyetem Varga Attila és Szerb László szerkesztésével. A kötet alapját egy 2000 júliusában Pécsen – a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara 30. évfordulója alkalmából – megrendezett nemzetközi rendezvényen elhangzott – a szakma szélesebb körében is érdeklődésre számot tartó – előadások adták. Így a szerzők között a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara oktatói és kutatói mellett megtalálhatók az innovációs és a gazdasági folyamatok területi sajátosságait kutató hazai egyetemek és kutatóintézetek legismertebb munkatársai, valamint a téma számos elismert nemzetközi szaktekinintélye is.

A kötet összesen négy, egymáshoz szorosan kapcsolódó részében (I. Innováció Magyarországon; II. Vállalkozás és gazdasági növekedés; III. Egyetemi tudástranszfer és regionális fejlődés; illetve IV. Magyarország a tudás-alapú regionális gazdasági fejlődés irányába?) 13 önálló tanulmány kapott helyet, melyeket a bevezetés, az egyes tanulmányok rövid összefoglalója egészít ki. Az egyes tanulmányok, illetve a kötet egésze olyan, egymással is összefüggő kérdésekre keresi a választ, mint például: Rendelkezik-e az ország azokkal a szükséges kapacitásokkal, amelyek nélkülözhetetlenek a modernizáció legígéretesebb útjaként aposztrófált tudás-alapú

gazdasági fejlődési modell követéséhez? A tudomány és technológia, a regionális innováció és a vállalkozások tekintetében milyen lehetőségekre építhet az ország hosszú távú, fenntartható fejlődése érdekében? Mi lehet a kis- és középvállalkozói szektor szerepe ebben a modernizációs folyamatban, illetve a tudáson alapuló gazdaságban? Mennyire képes az ország felhasználni gazdasági-társadalmi fejlődése során a nemzetközi tapasztalatokat?

A kötet első része az innováció, a kutatás-fejlesztés és a gazdasági fejlődés hazai állapotára, sajátosságaira keresi a választ a rendszerváltást követő folyamatok és a jelenlegi helyzet felvázolásával. A 2. fejezetben *Török Ádám*, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem professzora a hazai tudomány és technológia sajátosságait vizsgálja nemzetközi összehasonlításban, melynek alapját az Agenda 2000 azon – a szerző által nem elfogadott – megállapítása jelenti, mely szerint a tudományt és a technológiát tekintve hazánk a világ legjobb 20 országa között található. Empirikus vizsgálatának eredményeként megállapítja, hogy a tudományt és technológiát tekintve Magyarországnak ha az első 20-ban nem is, de a legjobb 30 országot magában foglaló csoportban mindenképpen helye van, ami igen előkelőnek tekinthető, összevetve az ország gazdasági fejlettségi szintjére vonatkozó legjobb 50-es csoporttal.

A 3. fejezetben *Inzelt Annamária*, a Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetem Innováció Kutató Központjának igazgatója a kutatás-fejlesztési tevékenység átalakulásának és finanszírozási hátterének elemzésével járul hozzá az innováció hazai helyzetének bemutatásához. Különös hangsúllyal szerepel ebben a központi kormányzat szerepének megváltozása. Vizsgálata középpontjában az egyetemek és a gazdasági szereplők közötti kapcsolatok alakulása áll, melyre különös hatással vannak az ország gazdasági rendszerében, valamint a felsőoktatási rendszerben bekövetkezett változások.

Sipos Béla, a Pécsi Tudományegyetem professzora a 4. fejezetben az innováció folyamatokat és a gazdasági fejlődést a gazdasági ciklusok – a dinamikus növekedéssel járó, felemelkedő, illetve a stagnálással, recesszióval kísért, visszaeső szakaszok folyamatos váltakozása – felől közelíti meg. Az innovációs ciklusokat elsősorban a gazdaság ciklikusságára, különösen az ún. Kondratyev ciklusokra és a hosszú távú hullámokra vezeti vissza, és próbál meg következtetéseket levonni a hazai gazdaság és innováció alakulásának jövőjére nézve empirikus kutatásainak eredményeként, mely kilenc ágazatnak az elmúlt 70 évre vonatkozó vizsgálatát foglalta magába.

A kötet második része az innováció általános helyzetét követően már a vállalkozást és a gazdasági növekedést helyezi a középpontba. Az 5. fejezetben *Zoltán Ács*, a Baltimore Egyetem professzora által végzett kutatás az ún. „start-up”, vagy újonnan induló vállalkozások gazdasági növekedésben betöltött szerepére koncentrált, hangsúlyozva, hogy ezen új, mikro- és kisvállalkozások jóval fontosabb szerepet játszanak a gazdaságban, mint azt a legtöbben gondolnák. Különösen jelentős lehet a szerepük a foglalkoztatás növelésében. Az innovatív, a piaci kihívásokra rendkívül gyorsan válaszolni kényszerülő iparágakban (pl. szoftveripar, elektronika) versenyképességük meghaladja a nagyvállalatokét is, így a politikának is mindenképpen kiemelt figyelmet kell fordítania e speciális szektor támogatására.

A 6. fejezetben egy másik nemzetközi szaktekinetély *Woodrow W. Clark*, a dán Aalborg Egyetem vendégprofesszora az intrapreneurship (belső vállalkozás) fogalmát és típusait járja körbe az egyesült államokbeli vállalkozások empirikus példáján. Az amerikai vállalatok kutatás-fejlesztési és innovációs, valamint az összeolvadások, felvásárlások és vegyes vállalatok létrehozására irányuló tevékenysége alapján megfogalmaz egy „belső vállalkozás” üzleti stratégiát, melynek alapját a közös vállalkozások képezhetik.

Szerb László és *Ulbert László*, a Pécsi Tudományegyetem oktatói a nemzetközi tapasztalatok után a hazai vállalkozásokhoz térnek vissza a 7. fejezetben. Tanulmányuk célja a kis- és középvállalkozások elmúlt több mint tíz évben – az átmenet gazdaságában – betöltött szerepének vizsgálata és bemutatása. Kutatásukban a kis- és középvállalkozások három, különösen fontos tényezőjét tárják fel: a makroökonomiai helyzetet és a cégeket körülvevő küldő környezeti tényezőket; az új vállalkozások létrehozását, megjelenését a gazdaságban; valamint az innováció és a vállalkozások korlátozó, akadályozó tényezőit. A vállalkozások finanszírozási kérdéseinek vizsgálata alapján megállapítják, hogy a kisvállalkozások működésének segítése érdekében még számos tennivaló akad hazánkban.

A kötet harmadik része a regionális gazdaságfejlesztés elmúlt évtizedekben egyik legfontosabb területével, az egyetemi tudástranszferrel, a felsőoktatási szféra és a gazdasági szereplők közötti kapcsolatokkal, valamint az általuk létrehozott helyi gazdasági növekedési tényezők jelentőségével foglalkozik külföldi esettanulmányok segítségével. *Varga Attila*, a Pécsi Tudományegyetem kutatója a 8. fejezetben megpróbálja összegezni az egyetemi tudástranszfer regionális gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásának nemzetközi szakirodalmát. A tanulmány két, különösen jelentős témakörrel foglalkozik. Egyfelől az egyetemeknek, kutatóintézeteknek a high-tech iparágak és vállalkozások letelepedésére, telephelyválasztására gyakorolt hatásával, másfelől pedig az egyetemi tudástranszfer területi hatásaival, melyek nagymértékben függnek az innovációs folyamat szakaszaitól, a megtalálható ipari ágazatoktól, a vállalkozások tulajdonosi szerkezetétől, méretétől, valamint az agglomerálódás fokától.

A 9. fejezetben *Knut Koschatzky*, a rendszer és innováció kutatásra specializálódott német Fraunhofer Intézet professzora Európa legnagyobb innováció kutatási projektjének (ERIS) a gazdaság és az állami kutatóintézetek közötti hálózati kapcsolatokra vonatkozó eredményeiről számol be Szlovénia példáján. Az európai és a szlovén ipari és állami kutatási szféra közötti együttműködési kapcsolatok alapján a szerző számos javaslatot fogalmaz meg a modernizációt és a fenntartható növekedést megcélzó regionális politika számára.

Doris Schartinger és *Christian Ramer*, az ausztriai Seibersdorf Kutató Központ és a német Európai Gazdasági Kutató Központ munkatársai a 10. fejezetben az egyetemek és a gazdasági szféra közötti kapcsolatok vizsgálatát Ausztria példáján folytatják empirikus kutatási eredményeik bemutatásával. A vizsgálat alapján a formális K+F együttműködések, a közös publikációk, a közös témavezetések (egyetemi és doktori dolgozatok), a gazdasági szereplők egyetemi képzéseken való részvétele vagy oktató tevékenysége, valamint a személyes mobilitáson és spin-off-on alapuló

tudásáramlások segítségével tárják fel a földrajzi közelség szerepének fontosságát az egyetemi és gazdasági szereplők közötti interakciók területén.

A 11. fejezetben *Harvey A. Goldstein*, az Észak-Karolinai Egyetem professzora az Észak-Karolinában található „egyetemi kutató háromszög” – a tudásalapú és az egyetemek által generált regionális növekedés egyik legelső és legszemléletesebb – példájának segítségével ad átfogó elemzést a kutatóegyetemeknek egy térség gazdasági növekedésében játszott szerepéről, bemutatóva, hogy a regionális politika segítségével hogyan vált a három egyetem a térség gazdasági fejlődésének legjelentősebb serkentő tényezőjévé.

Végül a negyedik rész a tudás-transzfer nemzetközi szakirodalmának és tapasztalatainak feltárását követően megpróbálja bemutatni a regionális innováció rendszerek, hálózatok hazai sajátosságait és fejlesztési lehetőségeit. *Lengyel Imre*, a Szegedi Tudományegyetem docense a 12. fejezetben a magyarországi hét tervezési-statisztikai régió gazdasági versenyképességét vizsgálja három egymással kölcsönösen összefüggő tényező segítségével. Így az összehasonlító elemzés középpontjában az egy főre jutó GDP, a munkaerő termelékenysége és a foglalkoztatási ráta regionális értékei állnak, melyeket a gazdasági szerkezetre, a külföldi működőtőke beruházásokra, a kutatás-fejlesztési tevékenységre és innovációra, valamint az elérhetőségre vonatkozó információk egészítenek ki. Ezek alapján a szerző megállapítja, hogy mindössze három régióban tapasztalható dinamikus növekedés, míg a többi stagnál.

A kötet a regionális innovációs rendszerek és hálózatok létrehozásának, illetve fejlesztésének két hazai empirikus kutatáson alapuló esettanulmányával zárul. A 13. fejezetben *Dőry Tibor*, az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet kutatója az országos összehasonlításban egyik legfejlettebb és dinamikusabb iparral – különösen a gépipart illetően –, nagy multinacionális vállalatok jelenlétével, ugyanakkor alacsony kutatás-fejlesztési tevékenységgel jellemezhető Középdunántúli régió innovációs intézményrendszerét, valamint az annak fejlesztésére vállalkozó, az országban úttörő szerepet vállaló Középdunántúli regionális innovációs stratégia által javasolt legfontosabb prioritásokat és programokat vázolja fel.

A Középdunántúli térséget követően a 14. fejezetben *Gál Zoltán*, az MTA RKK Dunántúli Tudományos Intézet kutatója a gazdaság teljesítőképességét és külföldi tőkevonzó képességét illetően jóval szerényebb, ugyanakkor igen erős kulturális, felsőoktatási és innovációs hagyományokkal rendelkező Dél-dunántúli régió regionális innovációs hálózatépítésben rejlő lehetőségeit elemzi. A központi, állami kutatások koncentrációja alapján különösen a biotechnológia, a lézer fizika és a környezeti kutatások állhatnak az innovatív fejlődés középpontjában.

Összességében egy rendkívül alaposan és igényesen megírt, illetve megszerkesztett kötetet tarthat a kezében az olvasó, amely az elméleti munkák és a nemzetközi szakirodalom összefoglalása mellett számos, igen érdekes és hasznosnak mutató, empirikus kutatáson alapuló hazai és külföldi esettanulmányt is tartalmaz az innováció, a kutatás-fejlesztés, az egyetemi tudás-transzfer, valamint az új vállalkozások létrejöttének a regionális gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásáról, és a regionális innovációs hálózatok, rendszerek létrehozásának, fejlesztésének témakörében.